

Šanghajska organizacija za sodelovanje v središču mednarodnega vozlišča

The Shanghai Cooperation Organisation at the heart of an international hub

Povzetek

Šanghajska organizacija za sodelovanje je ena največjih mednarodnih regionalnih organizacij, katere geografska območja držav članic presegajo prostor Srednje Azije. Članice vodijo različni interesi, zlasti na politični, varnostni in ekonomski ravni, na kateri izrazito izstopata Rusija in Kitajska s skupnimi (projiciranje moči v Srednjo Azijo in širšo regijo, multipolarna svetovna ureditev), pa tudi različnimi interesi (Rusija – protizahodna drža, varnostni in vojaški vidik, Kitajska – gospodarsko sodelovanje). Čeprav ima organizacija precejšen vpliv na oblikovanje svetovnega reda, se po drugi strani srečuje tudi z izzivi enotnosti politike, ki se kaže tudi v vprašanju širitve članstva.

***Ključne besede:** Šanghajska organizacija za sodelovanje, Rusija, Kitajska, multipolarnost, svetovni red.*

Abstract

The Shanghai Cooperation Organisation is one of the largest international regional organizations, with the geographical area of its member states extending beyond Central Asia. The organization's members are driven by different interests, particularly at the political, security and economic levels. Here, Russia and China in particular stand out, pursuing some common interests (e.g. power projection in Central Asia and in the wider region, a multipolar world order), but also some diverging ones (Russia: an anti-Western stance, security and military aspects; China: economic cooperation). Although the organization has considerable influence on shaping the world order, it is also faced with challenges concerning policy coherence, as reflected in the issue of membership expansion.

Key words: *the Shanghai Cooperation Organisation, Russia, China, multipolarity, world order.*

1 Uvod

V današnjem globaliziranem svetu regionalne organizacije ne le igrajo ključno vlogo, temveč so postale nepogrešljiv akter pri oblikovanju mednarodnih odnosov in svetovnega reda. Združevanje držav na podlagi geografske bližine, skupnih interesov ali kulturnih vezi omogoča, da te organizacije delujejo kot učinkovite platforme za sodelovanje in usklajevanje politik na različnih področjih, ki so ključna za stabilnost in napredek. Regionalne organizacije vzpostavljajo okvire, ki omogočajo članicam, da se skupaj spoprijemajo s kompleksnimi izzivi, kot so mednarodna varnost, gospodarski razvoj in zaščita okolja. Ta sodelovanja pomembno prispevajo k večstranskemu pristopu reševanja globalnih vprašanj in državam članicam omogočajo, da uveljavljajo večji vpliv na mednarodni ravni, kot bi ga lahko same.

Tako regionalne organizacije ne samo da krepijo vezi med državami, temveč tudi oblikujejo regionalne in globalne politike, ki imajo daleč segajoče posledice za svetovni red ter mednarodno sodelovanje. V prispevku smo se osredotočili na Šanghajsko organizacijo za sodelovanje, ki smo jo proučili na podlagi raziskovalnega vprašanja, kakšno vlogo in pomen ima na svetovni mednarodni red. Prispevek temelji na kvalitativni metodi analiziranja sekundarnih in primarnih virov, z deskriptivno metodo pa smo analizirali zlasti lastnosti in mesto organizacije v mednarodnih odnosih.

2 Namen in cilji vzpostavitve Šanghajske organizacije za sodelovanje

Šanghajska organizacija za sodelovanje (angl. *Shanghai Cooperation Organisation, SCO*)¹ (v nadaljevanju organizacija) je stalna medvladna mednarodna organizacija, ki so jo 15. junija 2001 v Šanghaju (Kitajska) ustanovili Kazahstan, Kitajska, Kirgizistan, Rusija, Tadžikistan in Uzbekistan (*The Shanghai cooperation organisation, 2017*).

Leta 2002 je bila na zasedanju Sveta voditeljev držav v Rusiji podpisana listina organizacije, ki je začela veljati 19. novembra 2003. Gre za statut, ki določa cilje, načela, sestavo in glavna področja dejavnosti organizacije:

¹ Predhodnik Šanghajske organizacije za sodelovanje je bil t. i. mehanizem šanghajske peterice (Kitajska, Rusija, Kirgizistan, Kazahstan in Tadžikistan), ustanovljen leta 1996.

- krepitev medsebojnega zaupanja, prijateljstva in dobrososedskih odnosov med državami članicami;
- spodbujanje učinkovitega sodelovanja med državami članicami na področjih, kot so politika, trgovina, gospodarstvo, znanost in tehnologija, kultura, izobraževanje, energetika, promet, turizem, varstvo okolja;
- skupno zagotavljanje in ohranjanje miru, varnosti in stabilnosti v regiji ter
- spodbujanje novega demokratičnega, pravičnega in racionalnega mednarodnega političnega in gospodarskega mednarodnega reda (prav tam).

Navznotraj organizacija krepi t. i. šanghajski duh (medsebojno zaupanje), vzajemne koristi, enakost, posvetovanje, spoštovanje različnosti civilizacij in prizadevanje za skupni razvoj, navzven pa zagovarja neuvrščenost, neusmerjenost na druge države ali regije in načelo odprtosti (prav tam). Sestavlja jo 26 držav, od tega devet držav članic (Kitajska, Indija, Kazahstan, Kirgizistan, Rusija, Pakistan, Tadžikistan, Uzbekistan in Iran), tri države opazovalke, ki želijo postati polnopravne članice (Afganistan, Belorusija in Mongolija) ter 14 partneric v dialogu (Armenija, Azerbajdžan, Kuvajt, Savdska Arabija, Bahrajn, Združeni arabski emirati, Maldivi, Kambodža, Nepal, Mjanmar, Šrilanka, Egipt, Katar in Turčija) (prav tam).

3 Organiziranost, delovanje in odločanje organizacije

Najvišji organ odločanja je svet voditeljev držav (predsednikov), ki se sestane enkrat letno in odloča o vseh pomembnih vprašanjih organizacije. Svet voditeljev vlad (predsednikov vlad) se prav tako sestane enkrat letno in razpravlja o strategiji večstranskega sodelovanja in prednostnih področjih v organizaciji, določa temeljna in aktualna vprašanja na gospodarskem in drugih področjih ter potrjuje proračun organizacije. Poleg srečanj obeh svetov voditeljev obstajajo tudi mehanizmi za sestanke o zunanjih zadevah, nacionalni obrambi, varnosti, gospodarstvu in trgovini, kulturi, zdravstvu, izobraževanju, prometu, preprečevanju in reševanju izrednih razmer, znanosti in tehnologiji, kmetijstvu, sodstvu, turizmu, industriji, energetiki, odpravljanju revščine, športu itn. Kot primer enega od usklajevalnih mehanizmov navajamo svet ministrov za zunanje zadeve, ki obravnava vprašanja, povezana z vsakodnevnimi dejavnostmi organizacije, pripravo srečanj voditeljev državnih svetov in posvetovanji o mednarodnih problemih v okviru organizacije, prav tako pa lahko po potrebi daje izjave v imenu organizacije. Svet se običajno sestane mesec pred zasedanjem

sveta predsednikov držav. Izredne seje sveta ministrov za zunanje zadeve se skličejo na pobudo vsaj dveh držav članic in ob soglasju ministrov za zunanje zadeve vseh drugih držav članic. Svetu predseduje minister za zunanje zadeve države članice, na ozemlju katere poteka redno zasedanje sveta voditeljev držav, in sicer v obdobju od datuma zadnjega rednega zasedanja sveta voditeljev držav do datuma naslednjega rednega zasedanja sveta voditeljev držav. Predsednik sveta ministrov za zunanje zadeve zastopa organizacijo v njenih zunanjih stikih, skladno s poslovnikom sveta (The Shanghai cooperation organisation, 2017).

Organizacija ima dva stalna organa: sekretariat (sedež v Pekingu, Kitajska) in izvršni odbor regionalne protiteroristične sestave (RPS) (sedež v Taškentu, Uzbekistan). Generalnega sekretarja organizacije in direktorja izvršnega odbora RPS imenujejo predsedniki vlad za triletni mandat. S 1. januarjem 2022 sta funkcijo generalnega sekretarja organizacije oziroma direktorja izvršnega odbora RPS prevzela predstavnika Kitajske in Uzbekistana. Stalne predstavnike držav članic pri sekretariatu imenujejo države skladno s svojimi nacionalnimi pravili in postopki izmed oseb na visokih diplomatskih položajih, svoje naloge pa začnejo opravljati, ko generalni sekretar prejme pisno obvestilo o njihovem imenovanju (prav tam).

Stalni predstavniki imajo te naloge:

- zagotavljajo zastopanje in interese držav pošiljateljic za izvajanje načel in doseganje ciljev;
- sodelujejo pri delu sekretariata pri pripravi, pregledu in usklajevanju osnutkov dokumentov, predloženih za sestanke organov, skupaj s pripravo dnevnih redov za sestanke organov;
- prispevajo k pripravi ukrepov za izvajanje sklepov organov;
- obveščajo države pošiljateljice o dejavnostih sekretariata;
- pomagajo sekretariatu pri oblikovanju zbirke informacij o državah pošiljateljicah, ki je potrebna za zagotavljanje dejavnosti;
- sekretariatu pomagajo pri vprašanih pravočasnega financiranja organizacije in sekretariata skladno s sklepi sveta voditeljev držav in sveta vodij vlad (predsednikov vlad) držav članic;
- sprejemajo poizvedbe sekretariata pri državah pošiljateljicah glede najpomembnejših dogodkov na področju notranje politike, zunanje politike in regionalne varnosti ter omogočajo posredovanje zahtevanih informacij (prav tam).

4 Organizacija v regionalnem in svetovnem kontekstu

V geografskem smislu se območje organizacije razteza od severa proti jugu od Arktike do Indijskega oceana in od vzhoda proti zahodu od Lianyunganga na Kitajskem do Kaliningrada v Rusiji. Gre za območje s 40 % svetovnega prebivalstva, 65 % držav Evrazije, 30 % svetovnega bruto družbenega proizvoda, 18 % svetovnih zalog naftnih derivatov in 48 % zalog zemeljskega plina. Združitev štirih jedrskih sil, tj. polovice svetovnih jedrskih držav, v eno samo regionalno organizacijo ji služi kot dodatno sredstvo odvratanja v sistemu, vzpostavljenem za ohranjanje strateškega ravnovesja moči in politične stabilnosti v svetu. Organizacija s temi zmogljivostmi predstavlja velik potencial v geoekonomskem in geopolitičnem smislu (JSTOR, 2007, 4).

Organizacija ima vzpostavljeno sodelovanje z vrsto mednarodnih in regionalnih organizacij, in sicer s Skupnostjo neodvisnih držav, Združenjem jugovzhodnih azijskih držav, Organizacijo pogodbe o kolektivni varnosti, Organizacijo o ekonomskem sodelovanju, Konferenco o interakciji in ukrepih za krepitev zaupanja v Aziji in OZN – ravno številne pobude v sodelovanju z OZN so opazno prispevale k okrepitvi mednarodnega sodelovanja v boju proti skupnim izzivom in grožnjam varnosti – dogodki, npr. Šanghajska organizacija za sodelovanje in Združeni narodi v boju proti drogam: Skupni boj proti izzivom in grožnjam (2016, 2017) (United Nations, 2017).

Organizacija si prizadeva za boj proti skupnim izzivom in grožnjam varnosti, širitvi dialoga in krepitevi sodelovanja pri zagotavljanju celovite varnosti z bojem proti kibernetickemu terorizmu, separatizmu, ekstremizmu, mednarodnemu organiziranemu kriminalu in nedovoljenemu prometu s prepovedanimi drogami ter terorizmu. Glede boja proti terorizmu velja poudariti RPS kot osrednji stalni organ organizacije. Med letoma 2011 in 2015 je organom držav članic uspelo preprečiti 20 terorističnih napadov (še v fazi načrtovanja), 650 kaznivih dejanj teroristične in ekstremistične narave, nevtralizirati 440 taborov za usposabljanje teroristov in 1700 članov mednarodnih terorističnih organizacij. Aretiranih je bilo prek 2700 članov nezakonitih oboroženih skupin, njihovih podpornikov in oseb, osumljenih kaznivih dejanj, izročeni pa 213 oseb, povezanih s terorističnimi ali ekstremističnimi organizacijami, pri čemer so bili številni obsojeni na dolgotrajne zaporne kazni – 180 osumljencev je bilo uvrščenih na seznam iskanih oseb, razkritih je bilo 600 tajnih lokacij orožja, zaseženih več kot 3250 improviziranih eksplozivnih naprav ter 10.000 kosov orožja, 450.000 kosov streliva in več kot 52 ton eksploziva (prav tam).

5 Pomen organizacije za države članice in novi svetovni red

Pojem svetovnega mednarodnega reda se nanaša na sistem norm, pravil in institucij, ki urejajo mednarodne odnose med državami in drugimi globalnimi akterji. Temelji na mednarodnem pravu in vključuje organizacije, kot so Združeni narodi, Svetovna trgovinska organizacija in Svetovna banka, ter različne mednarodne pogodbe in sporazume, ki usmerjajo mednarodno sodelovanje in urejanje meddržavnih konfliktov. Ključni elementi tega reda vključujejo varnostno sobivanje velikih sil, ki izkazujejo zadržanost, odprtost hegemonie ter institucionalne in ekonomske vezi, ki spodbujajo politično konvergenco med državami. Cilj tega reda je vzpostaviti stabilnost, mir in sodelovanje na globalni ravni (RAND Corporation, 2016).

Kissinger poudarja, da je koncept svetovnega reda, ki je podpiral moderno geopolitično dobo, v krizi, saj se svet spopriema z obuditvijo napetosti z Rusijo, zapletenimi odnosi s Kitajsko in tehnološkimi spremembami, ki preoblikujejo temelje družbenega, ekonomskega in političnega življenja (HOOVER Institution, 2014). Članice organizacije imajo v svojem okviru različne interese na politični, varnostni in ekonomski ravni, njihovo uveljavljanje pa je predvsem odvisno od strateške moči države.

5.1 Rusija

Interesi Rusije so v okviru organizacije (poleg odnosa do splošne svetovne politike) usmerjeni v odnose z Zahodom (zlasti do ZDA), Srednjo Azijo in Kitajsko. Rusija je edina pomembna svetovna sila, za katero Srednja Azija ni oddaljeno in nefokusirano območje, temveč neke vrste njen intimni strateški podaljšek. Glede na dejstvo, da na območju Srednje Azije živi približno pet milijonov etničnih Rusov, bi bila vsaka kršitev varnosti ali protiruskega razvoja grožnja Rusiji (JSTOR, 2007, 11).

V odnosu do Srednje Azije Rusija prek organizacije utrjuje dvostransko gospodarsko ter večstransko varnostno sodelovanje. Najvidnejša vrednost organizacije za Rusijo je v usklajevanju sodelovanja, tekmovanja in postopnega spreminjanja ravnovesja moči, ki označujejo odnose s Kitajsko. Z vojaškega vidika urejene razmere na meji s Kitajsko in reševanje kitajskih ozemeljskih zahtev v Srednji Aziji omogočajo Rusiji (tudi) preusmeritev fokusa ruskih vojaških zmogljivosti na druge geografske smeri, npr. Severni Kavkaz (prav tam, 12). Glavni motiv Rusije za soustanovitev organizacije po nekaterih ocenah naj

ne bi bil kitajski dejavnik, temveč tekmovanje z ZDA in Natom. Zanimanje in prepoznavnost ZDA v regiji sta se močno povečala od leta 2001 zaradi vojaške operacije v Afganistanu in potrebe po zalednih oporiščih, ki so jih ZDA sprva vzpostavile v Kirgizistanu in Uzbekistanu, pa tudi zaradi potenciala Srednje Azije za razvoj domačega in mednarodnega terorizma ter njenega strateškega pomena za Južno Azijo in širši Bližnji vzhod. Dolgotrajnejša skrb ZDA je namreč ohranjanje konkurenčnega deleža na regionalnih trgih nafte in plina ter zlasti spodbujanje oskrbovalnih poti iz Srednje Azije, ki jim ni treba prečkati ruskega ozemlja (prav tam).

Rusija vsekakor želi ohraniti svoj vpliv v Srednji Aziji, ki je bila tradicionalno del nekdanje Sovjetske zveze, danes pa velja za njeno dvorišče in središče Evrazije, kjer ima strateške geopolitične interese (prav tam).

5.2 Kitajska

Kitajski motivi za ustanovitev in izkoriščanje organizacije niso zgolj nasprotni ruskim interesom. Obema državam sta skupna interesa medsebojna strateška sprava, skupaj z izogibanjem obmejnemu spopadam in vzpostavitvijo urejenega okvira za njuno sobivanje v Srednji Aziji. V nasprotju od interesov Rusije (zoperstavljanje Zahodu) pa Kitajska organizacijo uporablja v proaktivnem, in ne defenzivnem smislu – kot transparenten večstranski okvir ekonomskega vstopa in delovanja v regiji Srednje Azije (SIPRI, 2007).

Od ustanovitve organizacije je Kitajska uveljavljala svoj program in uspešno uresničevala svoje nacionalne varnostne, geopolitične in gospodarske interese. Organizacijo je uporabila kot večstransko platformo za obravnavanje zunanjih groženj, ki jih predstavljajo nedržavni akterji na njeni ranljivi zahodni meji (boj proti terorizmu in separatizmu), za pridobitev močnega gospodarskega in političnega položaja v Srednji Aziji, ne da bi ogrozila kitajsko-rusko strateško partnerstvo, ter za povečanje svoje energetske varnosti z obsežnimi naložbami v infrastrukturo v srednjeazijskih državah članicah in trgovino z njimi (European Parliament Think Thank, 2015).

V številnih pogledih je organizacija za Kitajsko priložnost, da projicira svojo moč v Srednjo Azijo, da si zagotovi oskrbo z energijo in pospeši svoje gospodarske interese. Srednjeazijske države so se na Kitajsko obrnile tudi zaradi naložb, gospodarske pomoči in varnostnega sodelovanja. (Chinese Political Science Review, 2022). Tako je organizacija za Kitajsko (kot za druge članice) nov in

edinstven model sodelovanja, ki odraža njeno vizijo multipolarne svetovne ureditve v nasprotju z modeli sodelovanja, ki temeljijo na hegemoniji in enostranskosti ZDA (European Parliament Think Thank, 2015).

5.3 Rusija in Kitajska

Težave Rusije po agresiji v Ukrajini so Kitajski omogočile, da okrepi svoj položaj v Evraziji. Hkrati je rusko-ukrajinski spor razdelil regijo, kar za Kitajsko predstavlja velik izziv tako zaradi močno oslABLJENE Rusije kot tudi bolj združene Evrope in okrepljenih čezatlantskih odnosov. Hkrati je vojna v Ukrajini povzročila resno oviro za kitajski načrt združevanja svojih presežnih zmogljivosti v cilju povezati države – vključno z Ukrajino – vzdolž starodavne poti z gradnjo infrastrukture, ki bi lahko preoblikovala regijo in spremenila Evrazijo v koridor za kitajsko trgovino, vse do samega središča Evrope. Z razvojem organizacije so se vloga Kitajske in interesi Rusije, da bi organizacijo uporabili za izključitev ali vsaj zmanjšanje pomena vpliva in prisotnosti ZDA v Srednji Aziji, da bi se zavarovali pred strateško močjo ZDA in namerami, skupaj s spodbujanjem »barvne revolucije« in ustanavljanjem vojaških oporišč v regiji, pokazali v skupnih izjavah. Izjave so izražale potrebo po vzpostavitvi novega mednarodnega reda in po poudarku na pravicah držav do izbire lastnih politično-gospodarskih sistemov brez zunanjega vmešavanja, znotrajinstitucionalnega gospodarskega in energetskega sodelovanja ter finančne ureditve za znotrajregionalno sodelovanje, večjega sodelovanja in usklajevanja politik na področju boja proti terorizmu, skupnih vojaških vajah in sodelovanja na področju kazenskega pregona (Chinese Political Science Review, 2022).

V zadnjih letih ruska in kitajska prizadevanja za ustvarjanje sinergij med organizacijo, Evrazijsko ekonomsko unijo in Organizacijo pogodbe o kolektivni varnosti predstavljajo poskus oblikovanja velike evrazijske skupnosti, ki bi se lahko razvila v nezahodno mednarodno družbo. Rusija in Kitajska vidita koristi oblikovanja takšne skupnosti za zaščito svojih osrednjih interesov, izkoriščanje bogatih naravnih virov in gospodarskega potenciala regije, da bi okrepili svojo moč in vpliv na področju, za katero si obe prizadevata – prehod iz enopolarnega v multipolarni svet (prav tam).

Obstaja več razlogov, zakaj Rusija in Kitajska vodita politiko multipolarne svetovne ureditve, izstopajo pa zlasti slabši odnosi z ZDA zaradi ruske vojne v Ukrajini oziroma kitajskega vprašanja Tajvana, hegemonija ZDA, širitev Nata, sodelovanje ZDA in EU proti Rusiji in Kitajski ter dvojna merila do obeh držav,

ki jih uporabljajo nekatere mednarodne organizacije pod vplivom ZDA (Anadolu Ajansi, 2023). Rusija je imela dejavno vlogo pri spodbujanju članstva Indije, širitev pa je bila skladna z geostrateškimi ambicijami Kitajske, saj bi še povečala prisotnost, če že ne vpliva organizacije v dveh geostrateško kritičnih državah regije. Z njeno širitvijo je Kitajska upala na spodbuditev varnostnega koncepta v azijskem slogu, ki poudarja skupno, celovito sodelovanje, varnost in trajnostni razvoj ter zoperstavljenje regionalnemu zavezništvu pod vodstvom ZDA. Poleg tega vključitev Indije, skupaj s skupino BRICS (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska in Južna Afrika), pomeni, da bodo prizadevanja ZDA pri pridobivanju Indije pri preverjanju kitajskih izzivov za prevlado ZDA v Aziji nekoliko omejena (Chinese Political Science Review, 2022).

5.4 Iran

Iransko članstvo v organizaciji pomeni strateški korak za državo, ki v luči naraščajočih pritiskov z Zahoda išče močnejše regionalne in globalne povezave, zlasti z državami, kot sta Kitajska in Rusija. Iranska pridružitve je ključnega pomena za poglobitev gospodarskih, trgovinskih in varnostnih vezi, kar je še posebej pomembno v času, ko se Iran spopriema z intenzivnimi zahodnimi sankcijami in izolacijo. Članstvo Iranu omogoča dostop do novih trgov in razvojnih priložnosti v srednjeazijski regiji, ki bi lahko pripomogle k zmanjšanju njegove gospodarske odvisnosti od zahodnih trgov. Na politični ravni članstvo Iranu omogoča, da se predstavi kot ključni igralec na regionalni in globalni ravni, kar bi lahko pripomoglo k povečanju njegove mednarodne prestižnosti in vpliva. Prav tako je to priložnost za Iran, da okrepi svoje strateške odnose s Kitajsko in Rusijo, kar je bistvenega pomena za krepitev njegove zunanje politike, usmerjene na Vzhod (The Diplomat, 2022).

Vendar pa je treba upoštevati, da kljub morebitnim koristim članstvo samo po sebi ne zagotavlja rešitve vseh iranskih težav. Obstajajo tudi notranja nesoglasja in konkurenčni interesi med članicami organizacije, kot so razlike med Indijo in Pakistanom ali med Rusijo in Kitajsko, kar bi lahko omejilo iransko sposobnost, da v polnosti izkoristi prednosti, ki jih ponuja organizacija (Middle East Institute, 2021).

5.5 Druge članice

Za države Srednje Azije ima organizacija pomembno vlogo pri zagotavljanju varnostnih jamstev pred morebitnimi barvnimi revolucijami, ki jih podpirajo tujci. Prav tako Indija in Pakistan vidita vlogo članstva zaradi represivne politike ZDA, ki je v nasprotju z njunimi interesi, kot pomembno za uravnoteženje moči ZDA. Talibani v Afganistanu si v okviru organizacije prizadevajo legitimirati svojo moč. Mongolija, stisnjena med Rusijo in Kitajsko, poskuša prek organizacije razviti gospodarske odnose s sosednjimi državami. Širitev organizacije krepi tudi energetske sodelovanje in trgovinske odnose med državami članicami, zato odločitev Savdske Arabije, da postane članica organizacij za okrepitev sodelovanja z državami članicami na področju energetike in gospodarstva, ne preseneča (Anadolu Ajansi, 2023).

5.6 Izzivi delovanja organizacije

Ne glede na to, da ne gre podcenjevati potenciala držav članic na gospodarskem, energetske in vojaškem področju ter moči organizacije kot take, pa obstajajo nekateri izzivi, da bi organizacija postala dejavnejša v regiji in glavni akter multipolarnega novega svetovnega reda, ki ga vodita Rusija in Kitajsko. Slednji se kljub zблиževanju v zadnjih letih spoprijemata s tenzijami, tudi glede politike organizacije – medtem ko Rusija poudarja varnostne in vojaške vidike organizacije, Kitajsko izpostavlja gospodarsko sodelovanje.

V nasprotju z nekaterimi velikopoteznimi napovedmi in smermi delovanja organizacije se danes kažejo v njej nekatere razvojne vrzeli in pričakovanja. Izpostavljamo najbolj izstopajoča. Organizacija danes tako (še) ne predstavlja:

- organa za povezovanje: med članicami namreč ni bilo nobenih premikov v smeri normativnega zблиževanja, npr. glede enotnega gospodarskega prostora;
- vojaškega zavezništva: države članice si prek RPS izmenjujejo obveščevalne podatke in vsako leto izvedejo vojaško vajo »Mirovna misija«, katere namen je izboljšati usklajevanje pri odzivanju na teroristične napade na območju organizacije. Poleg teh dejavnosti pa je bil razvoj kakršne koli trdne varnostne vloge organizacije omejen (primer odsotnosti njene vloge pri odzivanju na množično medetnično nasilje leta 2010 v južnem Kirgizistanu);

- razvojnega organa: čeprav Kitajska redno uporablja dogodke organizacije kot platformo za napovedi o novem financiranju Srednje Azije, se to financiranje prek organizacije trenutno ne izvaja;
- posredovalnega organa: organizacija nima nobene vloge pri posredovanju pri reševanju meddržavnih sporov v Srednji Aziji (npr. glede novih hidroenergetskih projektov).

Nezmožnost organizacije, da bi vodila enotno, koherentno politiko, je mogoče pripisati tudi dejavnikom, kot so občasne napetosti med Indijo in Pakistanom ter nerešeni mejni spori med srednjeazijskimi državami. Poleg pozitivnih rezultatov širitve organizacije gre pričakovati tudi negativne posledice njene širitve. Med drugim je, kljub nedavnemu dogovoru o ponovni vzpostavitvi diplomatskih vezi med državama, sprejetje Savdske Arabije v organizacijo vneslo rivalstvo med Iranom in Savdsko Arabijo (Foreign in Commonwealth Office, 2015).

V povezavi s širitvijo organizacije, tj. sprejemom Savdske Arabije, je organizacija ponovno pritegnila pozornost mednarodne skupnosti. Po koncu hladne vojne z razpadom Sovjetske zveze in vzhodnega bloka leta 1991 so ruski uradniki začeli dvomiti o obstoju Nata, prisotnost Nata pa da bi se morala končati po razpustitvi Varšavskega pakta. Rusija je poskušala poglobiti sodelovanje z nekdanjimi sovjetskimi državami z ustanovitvijo nekaterih organizacij, kot so Skupnost neodvisnih držav, Organizacija pogodbe o kolektivni varnosti in Evrazijska gospodarska unija. Organizacija je sprva veljala za alternativo Natu. Zaradi sodelovanja Rusije in Kitajske s srednjeazijskimi državami v okviru organizacije se je končala vojaška prisotnost ZDA v regiji, vpliv zahodnih držav na srednjeazijske države pa zmanjšal. Po odločitvi Savdske Arabije, da se organizaciji pridruži marca 2023, se je ponovno poudarjalo vprašanje, ki ga je Sovjetska zveza nekoč zastavila Natu: »*Proti komu se širi?*« Dejstvo, da je vstop Savdske Arabije v organizacijo sovpadal s članstvom Finske v Natu, je v javnosti znova vzbudilo podobo organizacije kot nekaj, kar je usmerjeno proti Natu.

6 Sklep

Z analizo sekundarnih in primarnih virov ter sintezo ključnih vsebin smo z raziskovalnim vprašanjem vpliva organizacije na mednarodni svetovni red obravnavali več med seboj povezanih segmentov. Organizacija, ki naj bi bila po nekaterih podatkih trenutno največja regionalna organizacija, ima pomembno vlogo pri oblikovanju novega svetovnega reda, zlasti v Evraziji, saj spodbuja večstransko sodelovanje med državami članicami na različnih področjih.

Vpliv organizacije je viden na različnih področjih, med drugim pri (1) zagovarjanju multipolarnega sveta (podpira razvoj multipolarnega sveta, ki izpodbija prevladujoči svetovni red, ki ga tradicionalno vodijo ZDA; stališče še posebno poudarjata Rusija in Kitajska, ki si prizadevata uveljaviti svoj regionalni in globalni vpliv), (2) regionalni varnosti in boju proti terorizmu, pri čemer varnost izpostavlja kot temelj z vplivom na stabilnost v regiji ter prispevek k novi varnostni arhitekturi v regiji, (3) gospodarstvu in infrastrukturnih projektih, pri katerih poleg spodbujanja tesnejših gospodarski vezi med državami širjenje tudi vpliva na širše mednarodne gospodarske zadeve in (4) diplomaciji kot orodju za reševanje sporov, da bi se zmanjšala napetost med članicami ter rešili regionalni spori in izzivi.

Ne glede na to, da je organizacija namenjena predvsem političnemu dialogu v Srednji Aziji, je sčasoma in s povečanjem števila držav članic izgubila sposobnost odzivanja na regionalne konflikte in varnostne izzive. Kot taka ne prispeva tako močno k povečanju stabilnosti v regiji in krepitvi večstranskega sodelovanja. Članice si bodo najprej prizadevale za nadaljnje povečanje števila članov, ne pa poglobitev povezovanja znotraj organizacije, kar bosta Rusija in Kitajska uporabili kot dodatno sredstvo za utrditev svojega vpliva v regiji.

7 Literatura in viri

1. Anadolu Ajansi. 2023. *3 QUESTIONS - Role of Shanghai Cooperation Organization in new world order*. [Online]. Dostopno na: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/3-questions-role-of-shanghai-cooperation-organization-in-new-world-order/2864632>. [30. 3. 2024].
2. Chinese Political Science Review. 2022. *Forging a New Security Order in Eurasia: China, the SCO, and the Impacts on Regional Governance*. [Online]. Dostopno na: <https://d-nb.info/1267973803/34>. [19. 3. 2024].
3. European Parliament Think Tank. 2015. *China's leading role in the Shanghai Cooperation Organisation*. [Online]. Dostopno na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2015\)564367](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2015)564367). [1. 4. 2024].
4. Foreign & Commonwealth Office. 2015. *Shanghai Co-operation Organisation (SCO): An Overview*. [Online]. Dostopno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a81886ced915d74e33feba4/SCO_-_Overview.pdf. [30. 3. 2024].

5. HOOVER Institution. 2014. *Henry Kissinger on the Assembly of a New World Order: The Concept That Has Underpinned the Modern Geopolitical Era Is in Crisis*. Stanford University. [Online]. Dostopno na: <https://www.hoover.org/research/henry-kissinger-assembly-new-world-order-concept-has-underpinned-modern-geopolitical-era>. [12. 4. 2024].
6. JSTOR. 2007. The Shanghai Cooperation Organization as a regional security institution. *SIPRI Policy Paper No. 17*. [Online]. Dostopno na: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep19208.7.pdf>. [26. 3. 2024].
7. Middle East Institute. 2021. *What will SCO membership mean for Iran?* [Online]. Dostopno na: <https://www.mei.edu/publications/what-will-sco-membership-mean-iran>. [26. 3. 2024].
8. RAND Corporation. 2016. *Understanding the Current International Order*. [Online]. Dostopno na: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1598.html. [12. 4. 2024].
9. SIPRI. 2007. The Shanghai Cooperation Organization. *SIPRI Policy Paper No. 17*. [Online]. Dostopno na: <https://www.files.ethz.ch/isn/31817/Policypaper17.pdf>. [10. 4. 2024].
10. The Diplomat. 2022. *What Does Iran's Membership in the SCO Mean for the Region? Iran is the newest member of the Shanghai Cooperation Organization*. [Online]. Dostopno na: <https://thediplomat.com/2022/09/what-does-irans-membership-in-the-sco-mean-for-the-region/>. [2. 4. 2024].
11. The Shanghai cooperation organisation. 2017. *General information*. [Online]. Dostopno na: <https://eng.sectesco.org/20170109/192193.html>. [19. 3. 2024].
12. The Shanghai cooperation organisation. [Online]. Dostopno na: <https://eng.sectesco.org/>. [28. 2. 2024].
13. The Shanghai cooperation organisation. Permanent Representatives to the SCO Secretariat. [Online]. Dostopno na: <https://eng.sectesco.org/20220907/911976.html>. [22. 3. 2024].
14. United Nations. 2017. The Role of the Shanghai Cooperation Organization in Counteracting Threats to Peace and Security. *UN Chronicle, October 2017, No. 3, Vol. LIV 2017, Prevention*. [Online]. Dostopno na: <https://www.un.org/en/chronicle/article/role-shanghai-cooperation-organization-counteracting-threats-peace-and-security>. [15. 3. 2024].